પંદરમા શતકનાં બે નવપ્રાપ્ત સ્તોત્રો

મુનિ કૃતપુણ્યસાગર

સં૦ ૧૫૧૩ / ઈ૦ સ૦ ૧૪૫૭માં લખાયેલી એક પ્રત પરથી ઉતારેલાં બે સ્તોત્રો અહીં સંપાદિત કર્યાં છે. બન્નેમાં વ્યાકરણાદિ દોષો હતા, જે બે સંસ્કૃતજ્ઞ વિદ્વાનો—પં૦ મૃગેન્દ્રનાથ ઝા અને શ્રી અમૃત પટેલ—ની સહાયથી સુધારી લીધા છે. શ્રી પટેલે બન્ને સ્તોત્રોને લા૦ દ૦ ભા૦ સં૦ વિ૦ની હસ્તપ્રત ભેટ સૂચિ ક્રમાંક ૨૯૪૪૪ સાથે મેળવી વિશેષ શુદ્ધ કર્યાં છે. બન્નેના કર્ત્તા તપાગચ્છીય યુગપ્રધાન આચાર્ય સોમસુંદરસૂરિના પરિવારના, સંભવતઃ એક જ મુનિ હોવાનું જણાય છે. બન્ને સ્તોત્ર યમકમય છે. પહેલું પાર્શ્વજિનસ્તોત્ર અષ્ટક રૂપે છે અને તેનાં પદ્યો 'વંશસ્થ'માં નિબદ્ધ છે. તે પછી નવમું પદ્ય પણ છે, જે શાર્દૂલવિક્રીડિત છંદમાં ઢાળ્યું છે, પરંતુ તે અંતિમ નોંધ રૂપે છે. જોકે તેમાં કર્ત્તાનું નામ નથી આપ્યું, પણ ગુરુ સોમસુંદરનો ઉલ્લેખ જરૂર છે. લેખન સંવત્‌ની નીચે જુદી નોંધમાં श्रीसोमसुंदरसूरिशिष्य श्रीमहोपाध्यायादिदेव श्री सोमदेवसूरि पादैर्विरचितः એમ નોંધ્યું છે. બીજું સ્તોત્ર રાણકપુરના સુપ્રસિદ્ધ ચતુર્મુખવિહાર(ધરણવિહાર)ને ઉદ્દેશીને રચાયું છે. તેમાં પણ લેખન સંવત્‌ની નોંધમાં श्रीसोमसुंदरसूरि शिष्य श्रीभट्टारकप्रभु श्रीसोमदेवसूरिपादैः प्रणीतः । એવી નોંધ છે. આ સ્તવ પણ અષ્ટક રૂપે, પણ આર્યાછંદમાં બાંધેલું છે. તેમાં નવમા પદ્યમાં 'સોમસુંદરપ્રભ' ઉલ્લિખિત છે અને તે ઉપરાંત તે પછી 'જયચંદ્ર' શબ્દ પણ આવે છે. (શું અહીં શ્લેષથી સોમસુંદરસૂરિના શિષ્ય 'જયચંદ્ર' સૂચિત હશે ?) જોકે લેખન સંવત્ નોંધ પરથી તો બન્ને સ્તોત્રના કર્ત્તા સોમદેવસૂરિ સૂચવાતા હોવાનું જણાય છે. નામ પણ અપાયું છે, જે પણ 'સોમદેવસૂરિ'ની જેમ સોમસુંદરસૂરિના મુનિ પરિવારના સદસ્ય હતા.

'રાણપુર-ચતુર્મુખ-યુગાદિદેવ-સ્તવ' એ રાણકપુરના આ વિખ્યાત જિનાલય પર સોમસુંદરસૂરિના જ એક અન્ય શિષ્ય રત્નશેખરસૂરિના, પ્રાયઃ એ જ કાળમાં રચાયેલા, સ્તવની સાથે જોડીરૂપે ઘટાવી શકાય. આમ અહીં પ્રકાશિત થઈ રહેલાં બન્ને નવપ્રાપ્ત સ્તોત્રોથી સોમસુંદરસૂરિયુગના અને એ મહાન્ આચાર્ય અને તેમના શિષ્ય પ્રશિષ્યાદિ દ્વારા બહુલ સંખ્યામાં રચાયેલાં સ્તુતિ-સ્તોત્ર-સ્તવાદિમાં વિશેષ વધારો થાય છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

श्रीपार्श्वजिनस्तोत्रम्

(वंशस्थ छन्दः)

विभाति यद्-भास्तरुणारुणारुणा तनू[१] घनस्था त्वचला चला चला ।
तवाऽत्रते पार्श्व ! महेम हे मरे-श्वरायितुं निर्विपदे पदे पदे ॥१॥

विदुर्यदुच्चैः सुकृते कृतेकृते प्राप्यं स्वसंवित् कलयालयालयाः ।
तन्मेऽस्त्यघह्व(त्)प्रकरे करेकरे त्वय्यद्य दृष्टेऽतिसुखं सुखंसुखम् ॥२॥

नते प्रपीड्या पुरुषा रुषाऽरुषा नतांश्च दृष्टाः समया मयामयाः ।
नमंति तान् मुद्रसवासवासवा येषां मतिस्ते रमते मतेऽमते ! ॥३॥

वर्ह्लेविनम्र द्युसदा सदा सदा सदाऽऽयताऽक्षनागं भवता बताऽवता ।
आर्द्रीकृतान्तर्हृदयोदयोदयो निदर्शितः सद्विधिनाधिनाधिना ॥४॥

यदीयगीश्चङ्गा-गमा गमाऽऽगमावनी समा मोहरतीरतीरती ।
उपासते त्वामदरा दराऽदरा-पहं न के सन्महितं हि तं हितम् ॥५॥

तावत् कुविद्यागुरवो रवोरवो वादींदवः संयमधाम धामधाः ।
यावद्भवत्तीर्थ्यघनाघनाघना नोद्यन्ति तद्विप्लवदाव-दाव-दाः ॥६॥

प्रपञ्चितामप्यतिभीतिभीतिभी रुणद्धि भक्त्योल्लसतां सतां स ताम् ।
त्वन्मूर्तिरर्ति सकला कला कला-वपीश ! क्लृप्तव्यसना सनासना ॥७॥

त्वयि प्रसन्ने प्रगुणागुणागुणा द्विषोऽपि प्राज्यमहा महामहा ।
भवेत् सदा दित्वरधीरधीरधीर धी-शता च जन्तुष्वतिभूतिभूति भूः ॥८॥

(शार्दूलविक्रीडित छन्दः)

इत्थं स्तोत्रपथं कथं घन घन-श्यामाङ्ग ! वामाङ्गज !
त्वां नीत्वा तनुधीरपि त्रिभुवन-त्राणैकदीक्षागुरो !
नेन्द्रत्वादि वरं जिनेश ! न वरं नाथामि नाथाऽमिताऽऽ
नंद ! श्रीगुरुसोमसुन्दरपरब्रह्मप्रकाशोदयम् ॥९॥

इति श्री पार्श्वदेवाधिदेवस्तवः

श्री तपागच्छगगननभोमणिश्रीपूज्यसोमसुन्दरसूरिशिष्य-
श्रीमहोपाध्यायादिदेवश्रीसोमदेवसूरिपादैर्विरचितः ॥
लेखनसम्वत् १५१३ वर्षे कार्त्तिक वदि ४ रविवारे ॥

---

१. किमङ्ग मे रुचिरा चिराचिरा - लाद.द.भे.सू. २९४४४

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

श्रीराणपुर-चतुर्मुखयुगादिदेवस्तवम्

(आर्याच्छन्दः)

सुषमाऽतिपुराणपुरे **राणपुरे** श्री**चतुर्मुखं** प्रणमन् ।
प्रथमजिनं सुकृतार्थी सुकृताऽर्थी भवति को न जनः ? ॥१॥

त्वयि जनकदम्बकानन-कदम्बकाऽऽनन ! घनाघन समान ! ।
अद्याजनि मम दृष्टेऽजनि मम दृष्टेः सफलभावः ॥२॥

किङ्करमानि बिडौजसि निबिडौजसि यस्त्वयीश ! भक्तिपरः ।
तं संवर-रमणीयं वररमणीयं भजेन् न किं मुक्तिं ॥३॥

अविरतमनघ ! नमज्जन-घन ! मज्जनतस्तैवागमोर्मिषु ।
जलधिवदुरुकमलाऽऽलय ! मलाऽलयः कैर्न मुच्यन्ते ॥४॥

तव जगदाऽऽनंदीश्वर ! **नन्दीश्वर-चैत्यवि**जयिनमिहैत्य ।
सुधियोऽप्यमुमनि भाऽऽलयमनिभालयतः कथं मुधा न जनुः ॥५॥

स्वमसम-समुदयसदनं समुदय सदनन्त-तेजसां मन्ये ।
यदञ्जन नमने निजजननमनेनिजमहं तवाऽऽद्यकृते ॥६॥

शिवमेल सज्जपाऽवन ! लसज्जपा-वन विडम्बिनि शु(सु) द्यौते ।
पदनखमहे शलभतां महेश ! लभतां ममाऽघभरः ॥७॥

जगदमि धर्मधुरन्धर ! मधुरं धरणेन्द्रः गायति यशस्ते ।
चतुरास्यविभुविहारं भुवि हारं यद् ध्रुवं नास्यः (नास्यत्) ॥८॥

श्री **सोमसुन्दर**प्रभ दरप्रभग्नाङ्गि-तप्त**जयचन्द्र** !
इति नुत !(ति) मामनुपरमां मनुपरमां वृषभ ! शिवरमां देयाः ॥९॥

इतिश्री राणपुरालंकार श्री चतुर्मुखप्रासादमण्डन श्रीयुगादिदेव जिनस्तवः
तपगच्छनायक परमभट्टारक प्रभु श्रीश्रीश्रीसोमसुंदरसूरिशिष्य
श्रीभट्टारकप्रभु श्रीसोमदेवसूरिपादैः प्रणीतः ॥
लेखनसम्वत् १५१३ वर्षे कार्त्तिक वदि ४ रविवासरे ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org